

a diversification vector; combine resources in the latest models of enterprise cooperation; form the latest integration models of the economy – market, branch, network, cluster [7; 9; 11].

Література

1. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20–25.
2. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37–43.
3. Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку України в перспективі післявоєнного відновлення: монографія. За наук. ред. О. В. Ольшанської, А. А. Олешко, З. Я. Шацької. Київ: КНУТД, 2022. 340 с.
4. Пузирьова П. В. Основні фактори впливу на процес формування та розвитку інноваційного потенціалу інтегрованих структур бізнесу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 10 (233). С. 72–81.
5. Пузирьова П. В., Ковальська Ю. Г. Теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їх особливості, форми та стратегічні напрями. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 6 (133). С. 83–86.
6. Kutsenko, I., Puzyrova, P. (2020). Modern methods of neutralization of the enterprise's economic risks. *Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф.* (27 березня 2020 р., м. Київ). Київ: КНУТД, 2020. С. 151–155.
7. Olshanska, O. V., Puzyrova, P. V. (2022). The innovative potential of integrated business structures: theoretical and methodological framework for evaluation and implementation = Інноваційний потенціал інтегрованих структур бізнесу: теоретико-методичний базис оцінювання та реалізації. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2022. № 1 (6). С. 56–66.
8. Puzyrova, P. V. (2021). Evaluation of the current state of innovative activities of industrial enterprises of Ukraine in the conditions of sustainable development. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 12 (247). С. 52–60.
9. Olshanska, O., Puzyrova, P. (2021). The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 10 (245). С. 32–40.
10. Olshanska, O., Puzyrova, P. (2021). The strategic innovative development of integrated business models. *Modern directions of scientific research development: proceedings of VI International scientific and practical conference* (Chicago, USA, 24–26 November 2021). BoScience Publisher, Chicago, USA, 2021. P. 872–877.
11. Tkachenko, V., Tkachenko, I., Puzyrova, P. (2020). Fundamentals of financial and economic security management of Ukrainian enterprises. *Research Papers in Economics and Finance*, Vol. 4, No. 2, P. 41–51.

УДК 330.138:330.8(510)

*ГУЙ Хуачжи, аспірантка кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет*

ЕКОНОМІЧНА НАУКА В КНР ТА ТЕОРІЯ ВАРТОСТІ

Розглядаючи теоретичні проблеми аналізу виробництва доданої вартості, сучасні економісти виходять із тих кардинальних змін у галузевій структурі народного господарства багатьох країн світу, які мали місце в ХХ ст. Перш за все ці зміни виражаються у тенденції до зниження частки сільського господарства та промисловості у створенні доданої вартості. Очевидним історичним фактом є тенденція до скорочення частки робочої сили у цих двох секторах, тоді як частка робочої сили у сфері послуг, навпаки, збільшується. Роль розумової праці у процесі створення доданої вартості має тенденцію до поступового збільшення, тоді як частка фізичної праці, що у секторі матеріальних благ, скорочується. Нині частка сільськогосподарського сектора економіки розвинених країн значно нижча 5%, а частка сектору послуг перевищує 60%. У Китаї частка сфери послуг Китаю сягнула 38,7% [1]. У зв'язку з цим китайські економісти ставлять і намагаються вирішити нові для них теоретичні питання. Чи можливо, що праця, що створює вартість, суворо обмежена виробництвом матеріальних благ, якщо сектор послуг займає таку велику частку економіки? Чи можна розглядати працю у сфері

послуг як таку, що виробляє вартість? Чи створює вартість праця, зайнята у сфері освіти та культурного виробництва?

Інша проблема, що постає перед китайськими вченими, полягає в тому, що для керівництва сучасним виробництвом потрібні управлінські команди високого інтелектуального рівня. Тому виникають теоретичні питання, пов'язані з управлінською працею та її роллю у створенні вартості. Чи може робота менеджерів створювати вартість? Чим вона відрізняється від інших видів економічної діяльності? Які відносини існують між створенням вартості та її розподілом на нинішній фазі економічного розвитку Китаю? Чи є теорія трудової вартості основою розподілу товарів у китайському суспільстві?

Нові обставини кидають ці виклики політичній економії та вимагають від китайських економістів наукової інтерпретації трудової теорії вартості стосовно нових історичних умов. У пошуках відповіді на ці історичні виклики політична економія намагається розширити межі застосування цієї теорії для аналізу сучасних проблем. Оскільки внесок у створення доданої вартості тих працівників, які безпосередньо не беруть участь у виробництві, зростає, китайська політична економія прагне знайти категоріальний спосіб наголосити на ролі працівників розумової праці; працівників, зайнятих збагаченням духовного життя людей чи наданням послуг суспільству. Насамперед, працівників науки та управління. Усі ці працівники розглядаються китайською економічною наукою як двигуни сучасного економічного зростання. При цьому китайські економісти виходять з того, що, зважаючи на значущість китайського досвіду для теорії та практики світового економічного розвитку в цілому, результати їх досліджень важливі також для багатьох інших країн.

Оскільки історичні умови змінилися, китайські вчені прагнуть передусім вирішити фундаментальне методологічне питання про релевантність трудової теорії вартості в нових умовах. Чи можна застосовувати її для пояснення сучасних економічних явищ та процесів? Як треба її використовувати та творчо розвивати? Тому в економічних дослідженнях важливе місце займають методологічні, теоретичні та практичні питання, що стосуються виробництва доданої вартості в умовах, коли створення вартості продуктивною працею більше не обмежується виробництвом матеріальних благ та поширюється на надання духовних послуг та послуг загалом, коли продуктивна праця більше не обмежується фізичною працею і дедалі більшу роль відіграє розумова праця, творча діяльність, інновації та управління [2]. Для цього китайські дослідники проводять ретельне дослідження питань, що виникають у кожному конкретному секторі економіки з метою поглибити розуміння різних способів створення доданої вартості. При цьому, хоча вони поєднують емпіричний аналіз з теоретичним, вихідним зазвичай є емпіричний підхід до аналізу: вони досліджують, чи створює праця вартість у кожній галузі, чим визначається величина цієї вартості, та, виходячи з цих емпіричних даних, роблять теоретичні висновки.

Провідну роль у цих дослідженнях відіграє Шанхайська школа політичної економії, створена на початку 2000-х років професором Енфу Ченгом, яка прагне розкрити взаємозв'язок вартості, багатства та його розподілу в сучасній китайській економіці [3]. При цьому розмежовуються: теорія вартості, створеної живою працею; факторна теорія багатства, що переносить акцент на споживацькі вартості товарів та сукупну факторну продуктивність; теорія розподілу та множинної власності, що означає множинні форми розподілу багатства, які ґрунтуються на факторі капіталу або на витратах праці залежно від різних форм власності. Шанхайська школа виходить з того, що вартість створює не тільки праця, зайнята виробництвом матеріальних благ, а й праця, що створює продукти культурного призначення для продажу на ринку або надає послуги для виробництва або відтворення матеріальних благ та культурних продуктів, а

також праця, зайнята у сфері управління та інновацій, яка теж належить до продуктивної праці. Тим самим Шанхайська школа політичної економії поширює трудову теорію вартості практично на всі сфери економічної діяльності, які створюють як матеріальні, так і нематеріальні та культурні блага, включаючи послуги, та на опосередковано продуктивну працю, що бере участь у відтворенні робочої сили.

Глава Шанхайської школи політичної економії Енфу Ченг вважає, що праця, яка створює не тільки матеріальні товари, а й інтелектуальні продукти для ринкового обміну, а також праця, необхідна для нормального відтворення робочої сили, є продуктивною. Його «нова унітарна теорія вартості, що створюється живою працею», прагне не відкинути фундаментальну методологію трудової теорії вартості, а поширити її на аналіз усіх секторів економіки, включаючи не тільки виробництво матеріальних товарів, а й створення культурних благ, відтворення робочої сили, яка включає себе управлінський досвід та наукові знання, а також домашню працю, яка в душі сучасних феміністських економічних концепцій теж розглядається як продуктивна праця, що створює вартість.

Шанхайська школа виходить із того, що жива праця є єдиним джерелом вартості [4], але в процесі праці це не єдиний фактор, необхідний для створення вартості. Інші виробничі фактори включають землю, капітал, технології та інформацію, а також природні ресурси та екологічне середовище. Багатство безпосередньо створюється усіма відповідними виробничими чинниками. Така факторна теорія багатства визнає, що в сучасному суспільстві створення вартості потребує ефективного з'єднання добре освіченої робочої сили та передових засобів виробництва у поєднанні з ефективним управлінням, з науковими дослідженнями та розробками, з освітою, що передає знання працівникам, з інформацією, яка необхідна для координації дій, з фактором навколишнього середовища, який є одним з обмежувачів зростання виробництва. Виходячи з цієї факторної теорії багатства, представники Шанхайської школи приходять до висновку, що для задоволення зростаючих і все більш різноманітних матеріальних і культурних потреб людей, треба розвивати потенціал усіх тих виробничих факторів.

Китайські економісти справедливо виходять з того, що оскільки суспільство продовжує рухатися вперед, економічні теорії, включаючи трудову теорію вартості, повинні творчо розвиватися, щоб йти в ногу з часом, інакше вони будуть негативно, а не позитивно впливати на розвиток економічної науки і господарської практики. Оскільки сучасне китайське суспільство суттєво відрізняється від того, що уявляв К. Маркс, серед китайських економістів точаться гострі суперечки про зміст теорії трудової вартості.

Розглянуті теоретичні дискусії свідчать про інтенсивну розробку і творчий розвиток китайськими вченими трудової теорії вартості як основи наукового аналізу сучасних проблем створення доданої вартості. Але, хоча в цілому можна зробити висновок про суттєве просування китайських учених у розробці трудової теорії вартості, їх підхід до проблеми складної праці залишається при цьому досить тривіальним і не виходить з межі класичної концепції складної праці, яка носить затратний характер. При цьому фактично просто сприймається класичний витратний підхід до проблеми складної праці, який за своєю природою не здатний відобразити повною мірою сучасні тенденції до розвитку елементів творчості у змісті складної праці і тому не є цілком релевантним аналізу специфічних історичних особливостей створення доданої вартості в умовах сучасного науково-технічного прогресу. З іншого боку, завдяки цьому відкриваються можливості розробки альтернативного теоретичного підходу до аналізу створення доданої вартості в сучасній економіці, виходячи з розгляду процесу розвитку елементів творчості у змісті складної праці.

Література

1. Gu, S. (2022). From distribution of commodities to labor theory of value. *Nankai Economic Review*, No. 15, P. 20–31 [in Chinese].

2. Cheng, E. (2011). The Scientific Recognition and Development of the Theory of Labor Value--On Establishing 'the New Labor Theory of Value'. *The Study of Finance and Economics*, No. 11, P. 3–9 [in Chinese].
3. Cheng, E. (2010). Establishing the monism on the new living labor value. In: J. Hu and J. Fan (eds.). *Deepening Understanding of Labor Theory of Value*. Beijing: Economic Science Press. Pp. 177–185 [in Chinese].
4. Cheng, E., Gu, Y. (2011). Monism on living labor creating value. *Contemporary Economic Research*, No. 1, P. 16–21 [in Chinese].

УДК 330.3

*Сингаївська С. П., студентка групи М2КЕМБ-22
Київський національний університет технологій та дизайну*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Сучасний стан світового господарства перебуває в стані фундаментальної трансформації, яка відбивається в процесах глобалізації, цифровізації, інтеграції та дезінтеграційних процесів.

Глобальне переформатування світогосподарського порядку та війна проти російської агресії в Україні спричинили масштабні міжнародні трансформації та призвели до катастрофічних наслідків для населення планети. Економіки країн, що розвиваються, та їх населення опинились на межі злиднів та зубожіння, а розвинені країни змушені змінити звичний достатній уклад життя на «економний» та «енергетично ощадливий» [1, с. 4].

Інтенсивний розвиток міжнародних економічних зв'язків проявляється в поглибленні міжнародного поділу праці, торговельних, науково-технічних, фінансово-економічних зв'язків, інтернаціоналізації та глобалізації праці, капіталу, інформації, інновацій, виробництва і його результатів. Посилюється відкритість національних економік, їхня взаємодія і зближення, розвиваються і зміцнюються регіональні міжнародні економічні структури тощо. Структура економіки формує її систему, а структурні зміни, тобто трансформація, дозволяє визначати кількісні та якісні закономірності, ідентифікувати тенденції розвитку економіки [2, с. 104–105].

Економічні системи держав стають залежними від нових моделей розвитку людської цивілізації. У зв'язку з цим, перед кожною національною економікою постають питання щодо їх спроможності та пріоритетів для подальшого сталого розвитку в контексті радикальної глобальної трансформації, що відбувається у світі. Важливе значення мають економічні відносини, оцінка потенціалу національної економічної системи, її структурно-функціональних характеристик, її здатності забезпечувати економічне зростання, стійкість, а також умови, фактори і здатність будувати конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації.

Національна економіка – це економічна система, в якій стабільними, динамічними, повторюваними та стійкими взаємозв'язками поєднані умови та чинники виробництва, результати діяльності, сукупність економічних агентів і економічні відносини, інститути, традиції, принципи та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський комплекс [3, с. 6].

Національна економіка, будучи частиною складної соціальної системи, невіддільна від процесу саморозвитку, а тому важливе місце займають методи, пов'язані із процесами самоорганізації. Це означає, що національна економіка як гнучка, відкрита система, що розвивається, здатна перебудовуватися, змінювати свою структуру саме з огляду на процеси самоорганізації [4, с. 10].